

Bør fosterfordrivelse straffes¹⁾?

Av politifuldmægtig Carl Hartmann.

I. Fosterfordrivelse har været kjendt og praktisert til alle tider og hos alle folkeslag. Indenfor vort kultursamfund har dette forhold nu i aarhundreder været stempet som umoralsk og har i alle civiliserte lande været truet med strenge straffe, saaledes som nedenfor vil bli nærmere omhandlet. I den sidste tid er imidlertid den tanke dukket op og er kommet frem til diskussion, i aviser, i tidsskrifter og paa møter²⁾: Er fosterfordrivelse altid en umoralsk handling og er straf her paa sin rette plass?

Man kunde si at det ikke er mere nødvendig at opkaste disse spørsmåal her end ved alle andre straffbare handlinger. Men det som her stiller spørsmåalene i forgrunden og tvinger en til at foreta et kritisk gjennemsyn av de raadende anskuelser, er den kjendsgjerning, at fosterfordrivelse, som tidligere, i civiliserte lande ialfald, bare forekom spredt og mere tilfældig, i de senere aartier er blit mere og mere almindelig. Særlig skal dette gjælde De forenede stater, Frankrig, England og Nordeuropa. Nogen statistik over antallet av tilfælder kan man naturligvis ikke faa, men det paa staas fra de kyndigste hold at foreteelsen er overordentlig utbredt. Saaledes meddeles at i De forenede stater skal ikke

¹⁾ Efter et foredrag i december 1913 i Kristiania kreds av Den norske sakførerforening og i november 1914 i Medicinerforeningen i Kristiania.

²⁾ Se særlig Den danske kriminalistforenings forhandlinger ved 10de aarsmote, juni 1913. Jfr. ogsaa Gross i Archiv für Kriminalanthropologie und Kriminalistik XII 345.

mindre end 35 procent av alle svangre kvinder — gifte og ugifte — la svangerskapet avbryte. Og i Paris paastaas det at der skal forekomme ca. 50,000 fosterfordrivelse om aaret¹⁾.

Hvad forholdene hos os angaar vét vi jo alle at fosterfordrivelse ogsaa her forekommer langt oftere nu end for. Undersøker vi den officielle kriminalstatistik, vil vi vistnok finde at antallet av domfældelser for denne forbrydelse er meget litet: I aarene 1892—1895 gjennemsnitlig pr. aar 1,5, 1896—1900 4,0, i 1901—1904 3,3, i 1905 4, i 1906 0, i 1907 7, i 1908 0, i 1909 5 og i 1910 1. Dette er jo saagodtsom ingenting, selv om vi ogsaa tar i betragtning at paatale er blit undlatt i mange tilfælder hvor domfældelse kunde ha været opnaad. Det ligger imidlertid i sakens natur at det er de aller færreste tilfælder offentligheden faar vite om og at kriminalstatistikken saaledes her ikke gir noget endog tilnærmelsesvis rigtig billede av hvad der foregaar i det virkelige liv. Hvis vi bruker vore øine og øren og trækker vore slutninger, vil vi nok snart komme paa det rene med at fosterfordrivelse i den senere tid er blit temmelig utbredt ogsaa hos os. Vore læger, særlig her i Kristiania, vil sikkert kunne bekræfte dette. Endnu spiller vel ikke disse handlinger nogen nævneværdig rolle for fødselstallet, men likesom det er utvilsomt at fosterfordrivelse f. eks. i Frankrig allerede har ikke liten betydning i denne henseende, kan man vel gaa ut fra at vi snart vil komme efter ogsaa her.

Der er en ting ved dette som det er værdt at lægge merke til, nemlig at det ikke længer som tidligere bare er de ugifte mødre som paa denne maate prøver at redde sig fra skam og elendighet. Forholdet blir mere og mere utbredt ogsaa blandt gifte kvinder, og det er netop her foreteelsen har sin største sociale og strafferetslige interesse.

Grundene til at fosterfordrivelse i den senere tid er blit

¹⁾ Tallene er hentet fra meddelelser i Berliner klinische Wochenschrift 1912 og 1913 efter Grant og Bertillon, citert efter Den danske krim. foren. forh. 1913 side 131.

saa almindelig baade andetsteds og hos os, er jo ikke vanskelige at forstaa. De økonomiske og sociale forhold i vor tid, særlig i de større byer, har bragt det derhen at det nu er langt vanskeligere end før at ha mange barn; for de allerfleste er det en ren ulykke. Man ser jo hvad det fører til: et uavladelig, haardere og haardere slit for forældrene som litt efter litt maa gi avkald paa al luksus, alle fornøielser, alt hvad de sætter pris paa utenfor netop det tørre daglige brød for at faa indtægterne til at strække til. Hjemmet blir mere og mere uhyggelig og trangt. Og saa vokser alle disse barn op uten at forældrene har tid til at se ordentlig efter dem og opdra dem eller har raad til at skaffe dem en skikkelig utdannelse. Resultatet av det hele blir at baade forældre og barn økonomisk og socialt synker nedover, deklasseres.

Om dette kan der jo sies saa uendelig meget. Men disse antydninger vil være tilstrækkelige til at enhver vil kunne forstaa, hvor sterke grunde og hvor helt igjennem hæderlige og agtværdige grunde det er eller kan være som driver folk til for enhver pris at søke barneantallet begrenset.

Man prøver naturligvis at opnaa dette paa forhaand ved bruk av præventive midler og fremgangsmaater. Dette er jo noget som er utbredt overalt og som trenger mere og mere igjennem, ikke mindst hos os¹⁾. Men naar nu ulykken allikevel er ute, naar det trods al forsigtighet tegner til at skulle komme et barn som vil gjøre plassen endda trangere og maten endda knappere for dem man har før, et barn som forældrene ikke ser nogen utvei til at underholde og faa frem, — saa er det ikke saa underlig om de i fortvilelse prøver at fri sig fra dette.

Og her har jeg bare nævnt de mere almindelige sociale og økonomiske grunde. Endda sterkere fristelse eller opfordring til fosterfordrivelse vil der naturligvis være hvor specielle grunde kommer til, som hensynet til skammen —

¹⁾ Det er i denne henseende karakteristisk at fødselstallet her i Kristiania er sunket fra 35,9 pro mille i 1900 til 22,3 pro mille i 1912.

slik som forholdene nu engang er — eller hvis man har grund til at tro at barnet vil bli uhelbredelig sykt eller lignende.

II. Samfundets syn paa de handlinger det her gjælder, har været forskjellig paa de forskjellige tider og i de forskjellige lande. Der hvor man har ment at fosterfordrivelse utsatte samfundets eller statens velfærd og sikkerhet for fare, særlig hvor befolkningen ikke har været saa talrik som man kunde ønske den, har man ad lovens vei søkt at bekjempe foreteelsen og har opstillet strenge straffetrusler mot fosterfordrivelse. Paa den anden side findes der en række eksempler paa at samfundet har anset dette forhold som sig uvedkommende, som en ren privatsak, paa samme maate som f. eks. drap og utsættelse av nyfødte barn¹⁾.

Hos grækerne var saaledes fremkaldelse av abort tillatt og i den romerske ret var reglen likeledes den at fosterfordrivelse var noget som ikke vedkom staten, men kun pater familias og censorerne. Romerne ansaa nemlig ikke det endnu ufødte foster som noget selvstændig væsen der kunde være objekt for en drapsforbrydelse, men kun som en del av morens legeme (*pars ventris mulieris*) som hun selv hadde fuld raadighet over. Først i den senere keisertid blev der gitt straffebestemmelser for den hustru som uten sin mands samtykke skilte sig av med sit foster og saaledes bedrog manden for livsarvinger. Men heller ikke nu var der tale om straf naar manden var enig i handlingen eller naar moren var ugift.

Kirken og med den den kanoniske ret gik derimot ut fra at fosteret paa et visst trin av utvikling — mandlige fostre ved den 40de, kvindelige ved den 80de dag — blev et levende væsen med udodelig sjæl, og betragtet tilintet-

¹⁾ Jfr. Binding Lehrbuch des gemeinen deutschen Strafrechts, Bes. Teil I 36, v. Liszt Lehrbuch des deutschen Strafrechts (10. Aufl.) 316, v. Holtzendorff Handbuch des deutschen Strafrechts (1874) III 455—7, Schneickert i Gross' Archiv für Krim. Anthr. u. Kriminalistik XVIII 107 flg.

gjørelse av et saadant besjælet foster som en særegen drapsforbrydelse. —

Denne opfatning av fosteret som et levende væsen og et selvstændig forbrydelsesobjekt trænger litt efter litt igjennem i alle kristne lande og lægges til grund for den verdslige lovgivning paa dette omraade, saaledes ogsaa hos os i Christian V's Norske lov¹⁾. Dennes 6—6—7 som forøvrig angaar baade ufødt foster og nyfødt barn, bestemmer at »letfærdige Qvindfolk som deris Foster ombringe, skulle miste deris Hals, og deris Hoved sættis paa en Stage«. — For andre end »letfærdige kvindfolk« var følgen almindelig, ikke vanærende dødsstraf.

Den følgende utvikling skal jeg ikke gaa nærmere ind paa i detaljer. Grundsynspunktet, at fosterfordrivelse er drap, fastholdes. Ved siden derav synes dog lovene ogsaa at tænke paa morens beskyttelse mot disse for hende farlige handlinger, idet det indføres som et strafskjærpene moment at handlingen er foretat uten hendes samtykke.

Hvad straffene angaar skal jeg bare nævne at disse ved domstolenes praksis, ved straffeloven av 1842, straffelovsnovellen av 1889 og tilsidst ved straffeloven av 1902 stadig er blitt mildere. I den sidstnævnte lov behandles fosterfordrivelse under kapitlet om forbrydelser mot liv, legeme og helbred, hvor § 245 foreskriver:

»Kvinde, der ved fordrivende Midler eller paa anden Maade retsstridig dræber det Foster, hvormed hun er svanger, eller medvirker hertil, straffes for Fosterfordrivelse med Fængsel indtil 3 Aar.

Gjør nogen anden end Moderen sig skyldig i Fosterfordrivelse eller i Medvirkning hertil, straffes han med Fængsel indtil 6 Aar. Har han handlet uden Moderens Samtykke, anvendes Fængsel i mindst 2 Aar, men fra 6 Aar indtil paa Livstid, saafremt hun som Følge af Forbrydelsen omkommer.«

¹⁾ Jfr. Orsted *Eunomia* III 38—9, 93, *Lasson Haandbog i Criminalretten*, spec. del II § 143, *Urbye Norsk strafferet* s. 37 flg.

Mindste straf for moren og for andre som hjælper hende eller handler med hendes samtykke, er altsaa fængsel i 21 dage.

Den samme formildende tendens har gjort sig gjældende i andre lande. Eksempelvis skal jeg bare nævne at mens den nugjældende tyske straffelov av 1871 har en minimums-straf paa 6 maaneders fængsel for moren, foreslaar utkastet til ny straffelov (1909) minimum nedsat til 3 maaneders fængsel og det fremkomne »Gegenentwurf« endog til 1 ukes fængsel. — Mens den danske straffelov av 1866 sætter minimum til 8 maaneders strafarbeide, foreslaar straffelovs-utkastet av 1912 3 maaneders arbejdsfængsel.

Tildels er forholdet i andre lande det at straffene endnu er strenge nok efter loven, men de brukes ikke, forbrydelsen blir ikke paatalt. Dette er saaledes tilfældet i Frankrig.

I det hele kan man si, at tendensen i den moderne strafferet, baade i lovene, i teorien og i praksis utpræget gaar i retning av at man skal være saa skaansom som mulig likeoverfor vedkommende kvinde selv. Paa den anden side søker man at ramme saa haardt som mulig de professionelle utøvere av fosterfordrivelse, de som uten tilstrækkelig sakkyndighet, av pengegriskhet befatter sig med saa farlige handlinger som dem det her gjælder.

III. Nu er det jo saa at fosterfordrivelse ogsaa under vor nuværende lovgivning kan være en retmæssig handling, nemlig naar den foretas i nødtilstand (straffelovens § 47). Herom uttaler det medicinske fakultet (se justitsdepartementets rundskrivelse av 30 mai 1899) at »kunstig abort fra lægevidenskabelig standpunkt maa ansees berettiget eller nødvendig e n t e n for at fri den frugtsommelige fra en fare som kun kan undgaaes ved at frugtsommeligheten avbrytes, og naar fødselen av hensyn til hendes liv og helbred ikke kan utsættes indtil fosteret blir levedygtig, eller fordi fødsel av et levedygtig foster ikke er mulig av den grund at rummet i kvindens bækken er saa trangt at et levedygtig foster ikke kan komme derigjennem«.

Under saadanne omstændigheder er det altsaa tillatt at avbryte svangerskapet. Med andre tilfælder som kan begrunde nødstilstand og saaledes gjøre handlingen relmæssig efter vor nuværende lovgivning kan neppe tænkes. Særlig tillater ikke loven at man her ser hen til de økonomiske og sociale forhold, til den ulykke og den fare baade for forældre og barn som familiens tilvækst kan medføre i disse henseender. Forældrene har ikke lov til at tænke paa dette og lægerne har ikke lov til at hjælpe dem, hvor stor medlidenhet de end kan føle og hvor fortvilet de end kan finde at forholdene vil bli for vedkommende mor eller hjem.

Og allikevel ser vi — som jeg før har nævnt — at det netop er disse ulovlige hensyn som i den senere tid tillægges større og større vekt og som gjør fosterfordrivelse stadig mere og mere almindelig. Men naar en handling som dog av loven er stempelt som en forbrydelse, og det som en meget grov forbrydelse tiltrods for den senere tids mildere bestemmelser, naar den allikevel blir mere og mere utbredt, i alle samfundslag, blandt gifte og ugifte, blandt de hæderligste, mest samvittighetsfulde mennesker, da viser dette at der paa et eller andet punkt maa være noget iveien. Lovens bestemmelser passer ikke lenger for de samfundsforhold de skal virke under, straffetruslen er ikke lenger istand til at hindre at livet bryter sig sin egen vei. Vi blir nødt til at undersøke om ikke den nye tids forhold kræver en anden behandling av disse ting end den vi hittil har anvendt, og en anden besvarelse av spørsmålet om hva d d e r h e r b ø r v æ r e s t r a f b a r t o g h v a d i k k e.

For løsningen av denne opgave er det nødvendig først at bringe paa det rene hvad grunden er til at straffeloven befatter sig med disse forhold, hvilket eller hvilke retsgoder den tilsigter at beskytte naar den sætter straf for fosterfordrivelse.

IV. Den opfatning som man først støter paa og som man maa anta ogsaa er vor straffelovs, er den at det er fosteret selv som ikke alene er angrepsobjekt, men ogsaa beskyttel-

sesobjekt. Men her maa det straks merkes at en straffbar handling altid bestaar i en krænkelse av et retsgode, en retsbeskyttet interesse. Og vistnok er fosteret biologisk set et levende væsen fra undfangelsesøieblikket, men det har ingen selvstændig eksistens, er ikke noget menneske i juridisk henseende, og kan derfor heller ikke være subjekt for rettigheter¹⁾. Det kan saaledes ikke være for fosterets egen skyld straffeloven griper ind, der kan her overhodet ikke være tale om noget privat retsgode. Man maa søke at opkonstruere en interesse for almenheten eller samfundet i at fosterets liv bevares og beskyttes indtil fødselen, og grundlaget for denne interesse skulde ikke kunne være andet end omsorgen for befolkningens tilvækst. Men naar vi er kommet saa langt, dukker ogsaa det spørsmaal op om samfundet virkelig har nogen interesse i at der blir saa mange mennesker som mulig, mennesker som trær hverandre paa tærne fordi de ikke faar den plass de har bruk for. Og særlig blir der spørsmaal om samfundet er tjent med at paatvinge sig selv disse væsener som forældrene eller moren for sin del ikke ønsker at faa og ikke ser sig istand til at skaffe rimelige livsvilkaar.

Men selv om man gaar ut fra at samfundet trods alt virkelig har denne interesse, saa staaar jo dette i en underlig sammenhæng med den omstændighet at loven slet ikke befatter sig med den langt mere utbredte og virkningsfulde forhindring av befruktning. Paa dette omraade straffer man jo bare den offentlige krænkelse av velanstændighet ved utstilling, bekjendtgjørelse, veiledning o. s. v. Man skulde vente at loven ogsaa satte straf for bruk en av præventive midler og fremgangsmaater. S kyr man denne konsekvens, saa har man — som Radbruch uttaler²⁾ — dermed indrømmet at præmisserne for straffetruslen ved

¹⁾ Jfr. Holtzendorffs Rechtslexikon (6. Ausg. 1904) II 297, Radbruch i Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts, Bes. Teil V 159—160, Schneickert l. c. 123.

²⁾ Vergl. Darst. l. c.

fosterfordrivelse hviler paa selvbedrag og man maa tænke efter om der ikke er overveiende betænkeligheter forbundet med at beholde en straffebestemmelse som ikke blot i utallige tilfælder viser sig avmægtig og derved skader lovens anseelse, men endog selv blir et verktøi til andre forbrydelser som f. eks. bedrageri og utpresning.

Der kunde her være spørsmåal om at skjelne mellem tilfældene eftersom fosteret var mere eller mindre utviklet. Allerede den kanoniske ret var som nævnt inde paa dette og i vor tid er ogsaa tanken kommet frem¹⁾. Hadde en slik sondring kunnet gjennomføres, vilde vi vel forlængst ha erklært moren straffri naar fosteret var i de første utviklingsstadier, fordi det da paa en maate endda ikke i morens tanker opfattes som noget levende væsen²⁾. Men nogen grænse mellom hvad der her bør være tillatt og hvad ikke, lar sig jo ikke optrække. Dertil kommer ogsaa at fordrivelse av foster paa de senere utviklingsstadier saagodt-som aldrig forekommer; som oftest er fosteret kun i den 2den eller høist i den 3die maaned.

Man har ogsaa søkt at begrunde straffen for fosterfordrivelse ved hensynet til sedeligheten og den offentlige moral³⁾. Man har tænkt sig at det vilde ha de frygteligste følger for den almindelige sedelighetstilstand, om det skulde staa enhver frit for at rydde avveien følgerne av sin let-sindighet. Den straffe-trusel som altsaa — som vi ovenfor

¹⁾ Se saaledes Den danske kriminalistforenings forhandlinger 1913 side 159—160.

²⁾ Se saaledes v. Holtzendorff Handbuch des d. Strafrechts (1874) III 456 n. 2: »Jeder erfahrene Arzt wird bestätigen, dass sogar gebildete, religiöse und häuslich tugendhafte Frauen es als Unrecht nicht erkennen, in der allerersten Zeit einer gefürchteten Schwängerung auf den Wiedereintritt der ausgebliebenen Menstruation hinzuwirken und, um die Befruchtung gleichsam rückgängig zu machen, die Mitwirkung und den Rath des Arztes offen in Anspruch nehmen. Dieser bekannten Thatsache liegt die Vorstellung zu Grunde, dass ein besetztes Leben noch nicht vorhanden sei. Die besten Mütter, die für eine zahlreiche Familie sorgen, tragen in solchen Fällen selten Skrupel«.

³⁾ Saaledes Schneickert l. c.

har set — ikke er istand til at hindre utbredelsen av fosterfordrivelse, den skulde saaledes ialfald være istand til at holde de letsindige i tomme og paa den maate befordre sedelighet.

Man maa imidlertid her være opmerksom paa at fosterfordrivelse slet ikke er nogen spøk, ikke noget som man gaar til med let hjerte. Det at en kvinde gir avkald paa at bli mor, hvadenten hun nu er gift eller ikke, det er sikkert i de fleste tilfælder noget hun ikke griper til uten at den haarde nødvendighet efter hendes mening kræver det. Og man vilde visst ha vanskelig for at finde nogen som vilde føre et uforsiktig eller letsindig liv i den tanke at følgerne — om der blev nogen — jo kunde ryddes avveien.

Dertil kommer ogsaa at fosterfordrivelse — hvad enten den forsøkes utført ved hjælp av »fordrivende midler« som loven sier, eller ved operativt indgrep — alltid er alvorlig nok i og for sig, der behøves ingen straffetrusel til at øke betænkelighetene. De forskjellige slags stoffer som har ord for at virke fosterfordrivende, har ialfald sin væsentligste virkning deri at de forgifter moren selv. Og et mekanisk indgrep er noget som likesaa let kan gaa galt som det kan gaa godt, særlig hvis det foretas av moren selv eller av ukundige hjælpere.

Dette synspunkt, at straffeloven her skulde ha til opgave at beskytte moralen, maatte jo ogsaa, likesom det forannevnte hensyn, omsorgen for befolkningens tilvækst, føre til at man av al magt prøvet at bekjempe forhindringen av befrugtning. Men saa langt kan eller vil loven som nævnt ikke gaa, dette behandler den som en privatsak.

Endelig kan man si at loven ikke tænker paa fosteret, ikke paa befolkningens vækst, ikke paa den almindelige sedelighetstilstand, naar den sætter straf for fosterfordrivelse, men paa moren selv¹⁾. Man kan som romerne gjorde be-

¹⁾ Jfr. v. Lilienthal *Pflichtmäßige ärztliche Handlung* s. 10 flg., *Binding I. c. s. 36 n. 4*, v. Holtzendorffs *Rechtslexikon* (6. Ausg.) II 297.

tragte fosteret som en del av morens legeme, men gaa ut fra at samfundet maa beskytte hende mot hende selv og ikke kan tillate hende at foreta saa farlige handlinger som dem det her gjælder. Hvad vor straffelov angaar, sætter den altsaa i § 245 straf for en mor som paa den maate som omhandles der, forføier over sit eget legeme og sin egen helbred. Men ser vi efter bare nogen faa paragraffer tilbake i samme kapitel i loven, vil vi se at det aldeles ikke i almindelighet er straffbart at tilføie sig selv skade paa legeme eller helbred. Det er altsaa bare i dette specielle tilfælde loven sætter straf for selvbeskadigelse i og for sig, ellers kan enhver gjøre med sit eget legeme hvad han vil, gjerne lemlæste sig om han har lyst. Men her skal handlingen være strafbar, her hvor det vel i de fleste tilfælder er den haarde nød og fortvilelse som ligger under, her hvor der ikke er tale om noget saakaldt antisocialt sindelag, nogen almindelig forbrydersk tilbøielighet som har aabenbart sig, men hvor man tvertimot ofte vil finde den største omtanke og samvittighedsfuldhet og den bedste overensstemmelse med hvad samfundet ellers arbeider for og lægger vekt paa, nemlig omsorgen for de barn som allerede er sat ind i verden, for ikke at tale om forældrenes egen helbred og velfærd. Jeg synes det skulde være klart at straf for moren paa dette grundlag ikke kan være retslig eller kriminalpolitisk velgrundet. — En anden sak er det at der er al grund til at beskytte moren mot handlinger som foretas av andre mot hendes vilje og hvorved fosteret faar skade eller gaar tilgrunde. Herfor har vor straffelov sørget ved bestemmelseerne om legemsbeskadigelse sammenholdt med strl. § 9.

V. Jeg har prøvet at gjennemgaa de forskjellige betragtninger, som i almindelighet anføres til fordel for at true med straf den mor som dræper sit foster, og de momenter som loven her kan ha tat hensyn til. Men et for et er de smuldret bort, jeg synes jeg blir staaende igjen med tomme hænder. Eller rettere sagt, ikke med ganske tomme hæn-

der, for der blir igjen noget støv, nogen levninger fra andre tider og andre opfatninger, som lovene endnu ikke har hat mot til at kaste overbord. Men til vor tid og vore samfundsforhold tror jeg ikke at noget av dette længer passer.

Det har vist sig og det viser sig fremdeles sterkere og sterkere at lovens bestemmelser her aldeles ikke har hat den virkning det var meningen de skulde ha, nemlig at hindre fosterfordrivelse. Disse handlinger blir trods lovens bud mere og mere almindelige, bevidstheden om straffetrusler er ikke et sterkt nok motiv til at hindre at man griper til fosterfordrivelse som et av midlerne til at hævde sin sociale og økonomiske stilling under de nye samfundsforhold.

I reglen er det jo saa at hvis straffetruslen ikke har tilstrækkelig virkning, saa faar man skjærpe den. Men betingelsen herfor maa ogsaa være baade at det er nødvendig at straffe og at straffeloven har den almindelige retsbevissthel helt paa sin side.

Hvad nu for det første retsbevissthelen angaar, den almindelige moralske opfatning i samfundet, har jeg vanskelig for at tro at denne længer staar paa lovens side i dette sporsmaal. Det kan ikke undgaa at falde i øinene at de sidste decennier har medført en overordentlig stor forandring paa dette omraade. Jeg synes vi her har for os et sjelden utpræget eksempel paa en svingning i den moralske opfatning. Det som før alle eller saagodtsom alle var enige om at betragte og behandle som en avskyelig forbrydelse, det ansees ikke længer som noget saa forfærdelig umoralsk. Der er naturligvis ingen som synes at fosterfordrivelse er anbefalelsesværdig, men man fordømmer det ikke længer, man har paa en ganske anden maate end før øinene aapne for, at de som drives til dette, er langt mere at beklage end at fordømme. Og særlig forekommer det mig at opfatningen gaar i den retning, at dette er noget som straffeloven ikke bør befatte sig med, noget som aldeles ikke angaar samfundet, men kun vedkommende kvinde selv¹⁾. Der er forøvrig i

¹⁾ Se saaledes det foran anførte sted i v. Holtzendorff's Handbuch III 456 n. 2.

denne henseende vistnok ikke liten forskjell paa by- og landbefolkning. Det er i de større byer fosterfordrivelse særlig foregaar — blandt andet fordi det her er vanskeligst at slaa sig igjennem med mange barn — og her er ogsaa svingningen i den moralske opfatning tydeligst.

Forøvrig er »moral« og »retsbevissthet« farlige begreper at operere med. Hvert enkelt menneske tror gjerne at hans egen opfatning er den som stemmer med samfundsmoralen. Der er saa mange momenter som her spiller ind, alder, opdragelse, almindelig livssyn og ikke mindst det religiøse standpunkt¹⁾. Hvad den moralske opfatning til enhver tid kræver, er ikke liketil at faa rede paa.

Hvilken mening man nu imidlertid end kan ha om moralens stilling til disse forhold, saa maa man ikke glemme at dette ikke er avgjørende for spørsmålet om man skal anvende straf eller ikke. Hvis det ikke er nødvendig at straffe saa har samfundet heller ingen berettigelse til at gjøre det. Og likesaa litt som der kan paavises noget efter nutidens forhold holdbart retslig grundlag for straf paa dette omraade, likesaa litt synes det at være kriminalpolitisk heldig at opretholde straffetruslen ved fosterfordrivelse.

Tvertimot²⁾. Det er jo nemlig saa at fosterfordrivelse i mange tilfælder kan være en meget alvorlig sak, der vil altid være risiko for liv eller helbred forbundet med en slik operation. Man burde da ialfald henvende sig til de sakkyndige, til lægerne med dette, og faa den bedste hjelp som kunde skaffes. Men her er det netop lovens straffetrusel stiller sig paatvers. Moren tør ikke gaa til en læge fordi hun vet at der er straf for det hun vil ha ham til at gjøre, og lægen tør heller ikke hjelpe hende for ikke at rammes av loven. At dette hensyn spiller en stor rolle for lægerne er utvilsomt og fremhæves fra de kyndigste hold. Det kan nok være at

¹⁾ Sml. Den danske kriminalistforenings forhandlinger 1913, hvor »retsbevissheten« tas til indtægt for alle standpunkter.

²⁾ Jfr. med det følgende særlig professor Leopold Meyers foredrag paa Den danske kriminalistforenings møte 1913.

mange læger ikke tar dette saa noie. Selv om der ikke egentlig foreligger nødstilstand med fare for morens liv eller helse, vil mange kanskje strække sig saa langt de kan for at hjelpe, naar de synes dette er moralsk forsvarlig. Men det er dog saa, at de her bevæger sig paa det strafbares omraade, og det vil da i almindelighet paa grund av straffetruslen gaa slik at moren enten prøver at hjelpe sig selv eller ogsaa gaar hun til en samvittighedsløs og kanskje ukyndig kvaksalver som ikke tar det saa noie med loven, naar han kan stole paa at ingen faar vite om det og han — eller hun — faar sin rundelige betaling. Det er klart at fosterfordrivelsen paa den maate blir en langt farligere ting end den behøvet at være.

Men straffetruslen vil ogsaa virke videre. Gaar det galt med behandlingen og moren blir syk, vil hun ofte av frygt for straf tilkalde lægen allfor sent og heller ikke tør hun for lægen tilstaa, hvad sygdommen skriver sig fra eller hvem der har hjulpet hende. Følgen herav er igjen at det er meget vanskelig at skaffe bevis likeoverfor kvaksalverne som der virkelig er grund til at straffe.

Ikke alene de juridiske og moralske grunde jeg for har nævnt skulde saaledes efter min mening tale for at la moren være straffri, men ogsaa de vægligste kriminalpolitiske og sanitære hensyn skulde kræve at man ikke skrømmer en kvinde til først at utsætte sig selv for unødige stor fare og derefter til at dække den medhjælper som burde rammes og stanses i sin trafik. Og først og sidst maa man ha for oie, at det her ikke gjælder at godtgjøre at vedkommende kvinde i k k e bør straffes, men vi skal — som professor C a r l T o r p fremhæver¹⁾ — i virkeligheten føre positivt bevis for at denne handling, der i første linje er en handling som kvinden foretar overfor sig selv, bør straffes. Men et saadant bevis mener jeg hverken er ført eller kan føres i vor tid.

¹⁾ Den danske kriminalistforenings forhandlinger 1913 side 148.

VI. Hvis man nu lar moren være fri for straf ved fosterfordrivelse, blir spørsmålet videre hvorledes man skal stille sig overfor dem som hjælper hende.

Hvad lægerne angaar er forholdet nu det at disse ikke mere end en hvilken som helst kvaksalver eller anden ukyndig person har lov til at foreta eller medvirke til en fosterfordrivelse som ikke er berettiget efter reglerne om nødtilstand, saaledes som omhandlet i det foran nævnte cirkulære av 30 mai 1899. Gaar lægen utenfor disse grænser, kan han straffes efter strl. § 245. Hvis man derimot som her foreslaar ophæver straffen for moren selv og saaledes ogsaa i loven anerkjender den ret til frit at forfoie over sit eget legeme, som moralen allerede har git hende eller er ifærd med at gi, da er der ingensomhelst grund til længer at opretholde straffetruslen overfor den læge hun henvender sig til og som hjælper hende. Truer man lægen med straf, saa han negter at hjelpe, vil man ikke derved opnaa at hindre fosterfordrivelsen, men man hindrer vedkommende kvinde fra at faa en betryggende behandling og driver hende over i kvaksalvernes hænder. Der bør derfor her ikke gjælde andre regler end ved en hvilken som helst operation eller anden lægebehandling. Her som ellers faar det i almindelighet bli patientens egen sak at bedømme om en operation er ønskelig eller nødvendig, og lægen har kun at ta hensyn til om behandlingen i medicinsk henseende er forsvarlig eller ikke. Alle andre hensyn blir lægen uvedkommende naar det ikke længer er noget straffbart eller retsstridig forhold han medvirker til. Han vil ikke længer behøve at tænke paa om det i hvert enkelt tilfælde av økonomiske, sociale eller moralske hensyn er rimelig eller berettiget at avbryte svangerskapet. — Men selvfølgelig vil lægen ikke her mere end ellers ha nogen pligt til at hjelpe.

Med hensyn til kvaksalverne derimot og andre som befatter sig med fosterfordrivelse uten at ha lægeautorisation og uten at ha tilstrækkelig sakkyndighet, blir for-

holdet et ganske andet¹⁾). Saa farlige handlinger som operative indgrep eller anden behandling for at fjerne et foster maa ikke tillates utført av andre end læger, og der vil neppe være meningsforskjel om at usakkyndige personer som befatter sig med dette, f. eks. jordmødre eller vedkommende kvindes mand eller kjæreste, bør kunne straffes saa strengt at de ikke tør indlate sig paa slikt. Her er en straffe-trusel paa sin rette plass, her vil den virke til at den frugtsomme-lige overveier saken noie før hun bestemmer sig og til at sikre hende den kyndigst mulige hjælp hvis hun trods alle betænkeligheter finder at maatte avbryte svangerskapet.

Hvis de resultater jeg her er kommet til, skulde lægges til grund for lovgivningen om disse forhold, maatte der gjøres endel — forresten ikke synderlig omfattende — forandringer i straffeloven og i kvaksalverlovgivningen. Jeg har ikke fundet grund til her at prøve nogen bestemt formulering av disse forandringer. Men jeg mener, som det fremgaar av det foran anførte, at de strafferetslige synspunkter paa dette omraade bør revideres og at man ikke som nu bør knytte ansvaret til fosterfordrivelsen i og for sig, men til den farlige, usakkyndige foretagelse av disse handlinger.

Utvilsomt er det en ulykke for samfundet naar fosterfordrivelse faar en saa stor utbredelse som nu synes at være tilfældet. Men likesom lægen søker at bekjempe og fjerne sygdommens aarsaker, ikke dens symptomer, saaledes maa man her ved en kraftig og maalbevisst social lovgivning (som f. eks. ved den hos os foreslaaede modreforsikring og de nye love om forsorg for barn m. v.) søke at bedre de vanskelige og ulykkelige kaar som kan drive en kvinde saa langt at hun ikke ser sig istand til at bli mor.

¹⁾ Jfr. Monatschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform II 623 flg.